

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Nianie w ubezpieczeniach społecznych

Warszawa 2011

Zakład Ubezpieczeń Społecznych

**Nianie
w ubezpieczeniach
społecznych**

Warszawa 2011

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
Słowniczek używanych pojęć	7
I. Zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym	9
1. Rodzaje ubezpieczeń	9
2. Wybrane zbiegi tytułów ubezpieczeń	9
Umowa uaktywniająca i umowa o pracę	9
Umowa uaktywniająca i pozarolnicza działalność gospodarcza	10
Umowa uaktywniająca i prawo do emerytury lub renty	11
Kilka umów uaktywniających	11
Umowa uaktywniająca z uczniem lub studentem	12
Umowa uaktywniająca i zasiłek macierzyński	12
Umowa uaktywniająca i urlop wychowawczy	12
3. Objęcie niani dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym	12
4. Objęcie niani dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi	13
5. Okresy podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym	13
6. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne	13
7. Wysokość składek na ubezpieczenia społeczne	14
8. Zasady finansowania składek na ubezpieczenia społeczne	15
Podstawa wymiaru składek nie wyższa niż minimalne wynagrodzenie	15
Kwota nadwyżki nad kwotę minimalnego wynagrodzenia	17
II. Zasady podlegania ubezpieczeniu zdrowotnemu	18
1. Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne	18
2. Wysokość składki na ubezpieczenie zdrowotne i zasady jej finansowania	19
III. Składki na Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracow- niczych oraz Fundusz Emerytur Pomostowych	20
IV. Dokumenty ubezpieczeniowe	21
1. Kody tytułu ubezpieczenia	21
2. Zgłoszenie niani do ubezpieczeń	22
3. Zgłoszenie jednego z rodziców jako płatnika składek	22
4. Rozliczanie składek za nianię	22
5. Opłacanie składek przez płatnika (rodzica)	26
6. Zwolnienie z obowiązku składania dokumentów rozliczeniowych	26
7. Wyrejestrowanie niani z ubezpieczeń	27

WSTĘP

Z dniem 1 października 2011 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. nr 45, poz. 235 z późn. zm.), na mocy których osoby sprawujące opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej podlegają ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu, o ile spełnione są warunki określone obowiązującymi przepisami.

Zasady podlegania przez nianie ubezpieczeniom oraz sporządzania właściwych dokumentów ubezpieczeniowych za te osoby omówiono w niniejszej broszurze.

Jeżeli rodzic będzie miał jakikolwiek problem z wypełnieniem dokumentów ubezpieczeniowych za nianię, przeszkoleni pracownicy każdej placówki ZUS pomogą mu w ich sporządzeniu. W razie wątpliwości można też dzwonić na specjalną infolinię: **801 400 400**.

SŁOWNICZEK UŻYWANYCH POJĘĆ

Ubezpieczona – niania

Nianią jest osoba fizyczna sprawująca opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej.

Nie może nią być jeden z rodziców, także w przypadku rodzica samotnie wychowującego dziecko.

Płatnik składek – rodzic

Płatnikiem składek jest jeden z rodziców dziecka lub rodzic samotnie wychowujący dziecko. Przez rodzica samotnie wychowującego dziecko rozumie się rodzica będącego panną, kawalerem, wdową, wdowcem, rozwódką, rozwodnikiem albo rodzica, w stosunku do którego orzeczono separację w rozumieniu odrębnych przepisów, a także rodzica pozostającego w związku małżeńskim, jeżeli jego małżonek został pozbawiony praw rodzicielskich lub odbywa karę pozbawienia wolności. Za rodzica uważa się także opiekuna prawnego oraz inne osoby, którym sąd powierzył sprawowanie opieki nad dzieckiem.

Umowa uaktywniająca

Umową uaktywniającą jest umowa o świadczenie usług, do której, zgodnie z przepisami Kodeksu cywilnego, stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, na podstawie której niania sprawuje opiekę nad dziećmi.

Umowa ta jest zawierana w formie pisemnej między nianią a rodzicami albo rodzicem samotnie wychowującym dziecko. Określa ona:

- strony umowy,
- cel i przedmiot umowy,
- czas i miejsce sprawowania opieki,
- liczbę dzieci powierzonych opiece,
- obowiązki niani,
- wysokość wynagrodzenia oraz sposób i termin jego wypłaty,
- okres, na jaki umowa została zawarta,
- warunki i sposób zmiany umowy, a także jej rozwiązania.

1. Rodzaje ubezpieczeń

Nianie podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym oraz ubezpieczeniu wypadkowemu, o ile nie zachodzą okoliczności wyłączające ten obowiązek. Dla niani podlegającej obowiązkowo wymienionym wyżej ubezpieczeniom ubezpieczenie chorobowe jest dobrowolne. Zasady rozstrzygania obowiązku ubezpieczeń w przypadku wystąpienia więcej niż jednego tytułu do ubezpieczeń emerytalnego i rentowych lub występowania innych okoliczności (np. prawo do emerytury lub renty) są takie same jak w odniesieniu do innych umów o świadczenie usług, do których zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia. Wyjątek stanowi zawarcie umowy uaktywniającej z uczniem lub studentem do ukończenia przez niego 26 lat.

2. Wybrane zbiegi tytułów ubezpieczeń

Umowa uaktywniająca i umowa o pracę

Osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę i jednocześnie wykonująca umowę uaktywniającą, zawartą z innym podmiotem niż własny pracodawca, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu pozostawania w stosunku pracy. Natomiast z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej ubezpieczenia emerytalne i rentowe są dla niej dobrowolne, jeżeli podstawa wymiaru składek ze stosunku pracy, w przeliczeniu na okres miesiąca, wynosi co najmniej tyle, ile minimalne wynagrodzenie za pracę. Tym samym, jeżeli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu stosunku pracy,

w przeliczeniu na okres miesiąca, jest niższa od minimalnego wynagrodzenia, osoba ta podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym również z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej.

Dla osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy albo którym w umowie o pracę zagwarantowano co najmniej minimalne wynagrodzenie, tak długo jak długo trwa stosunek pracy, ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu wykonywania umowy uaktywniającej mają charakter dobrowolny.

Jeżeli niania pozostaje jednocześnie w dwóch lub więcej stosunkach pracy, to dla celów ustalenia obowiązku ubezpieczeń społecznych z tytułu umowy uaktywniającej należy zsumować podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia z tytułu wszystkich umów o pracę. W sytuacji gdy łącznie wynoszą one co najmniej tyle, ile stanowi kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę, osoba wykonująca umowę uaktywniającą podlega z tego tytułu dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.

Niania zawierająca umowę uaktywniającą z własnym pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy lub wykonująca taką umowę na rzecz własnego pracodawcy, podlega ubezpieczeniom jako pracownik. Nie korzysta wtedy z dofinansowania składek z budżetu państwa.

Umowa uaktywniająca i pozarolnicza działalność gospodarcza

Osoba wykonująca pracę na podstawie umowy uaktywniającej i jednocześnie prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą – na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych – podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, jeżeli podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu umowy uaktywniającej jest niższa od obowiązującej tę osobę najniższej podstawy wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą. Osoba ta może wówczas dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi również z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy uaktywniającej.

W pozostałych sytuacjach (tj. gdy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z tytułu umowy uaktywniającej jest równa lub wyższa od obowiązującej tę osobę najniższej podstawy wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą) tytułem do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych jest tytuł, który powstał wcześniej. W takich przypadkach osoba ta może dobrowolnie, na

swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z drugiego tytułu lub zmienić tytuł ubezpieczeń.

Przez obowiązującą daną osobę najniższą podstawę wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą rozumie się odpowiednio:

- 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, bądź
- 30% minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Podane zasady dotyczące osób wykonujących pracę na podstawie umowy uaktywniającej, które jednocześnie prowadzą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej, odnoszą się także do wspólników spółki cywilnej.

Nie dotyczą one natomiast osób wykonujących pracę na podstawie umowy uaktywniającej i prowadzących jednocześnie pozarolniczą działalność inną niż działalność gospodarcza. Nie stosuje się ich również w odniesieniu do osób współpracujących z osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność gospodarczą ani inną pozarolniczą działalność, które jednocześnie wykonują umowę uaktywniającą. Osoby te, jeżeli wykonują jednocześnie pracę na podstawie umowy uaktywniającej, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tego tytułu, który powstał wcześniej. Mogły one jednak dobrowolnie, na swój wniosek, zostać objęte ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z drugiego tytułu lub zmienić tytuł ubezpieczeń.

Umowa uaktywniająca i prawo do emerytury lub renty

Osoba wykonująca pracę na podstawie umowy uaktywniającej, która ma jednocześnie ustalone prawo do emerytury lub renty, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, o ile równocześnie nie pozostaje w stosunku pracy.

Kilka umów uaktywniających

Osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tytułu wykonywania jednocześnie kilku umów uaktywniających podlega obowiązkowo ubezpieczeniom z tytułu tej umowy uaktywniającej, która została zawarta najwcześniej. Może ona jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z tytułu pozostałych, wszystkich lub

wybranych, umów uaktywniających. Może również zmienić tytuł do obowiązkowych ubezpieczeń.

Umowa uaktywniająca z uczniem lub studentem

Uczniowie gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, szkół ponadpodstawowych oraz studenci do ukończenia 26 lat wykonujący pracę na podstawie umowy uaktywniającej podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu. Ubezpieczenie chorobowe jest dla nich dobrowolne.

Umowa uaktywniająca i zasiłek macierzyński

Osoby pobierające zasiłek macierzyński, które jednocześnie wykonują umowę uaktywniającą, podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu pobierania zasiłku macierzyńskiego. Mogą one jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęte ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tytułu umowy uaktywniającej.

Umowa uaktywniająca i urlop wychowawczy

Osoby, które przebywają na urlopie wychowawczym i jednocześnie wykonują umowę uaktywniającą, obowiązkowo podlegają ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy, natomiast nie podlegają tym ubezpieczeniom z tytułu przebywania na urlopie wychowawczym.

3. Objęcie niani dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym

Objęcie niani dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym następuje od dnia wskazanego we wniosku o objęcie ubezpieczeniem, ale tylko wówczas, gdy zgłoszenie do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych zostanie złożone w terminie 7 dni od daty powstania obowiązku ubezpieczeń. W pozostałych przypadkach objęcie ubezpieczeniem chorobowym następuje od dnia wskazanego we wniosku nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został zgłoszony.

Dobrowolne ubezpieczenie chorobowe ustaje:

- od dnia wskazanego we wniosku o wyłączenie z tego ubezpieczenia, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został złożony,
- od dnia ustania obowiązku ubezpieczeń emerytalnego i rentowych.

4. Objęcie niani dobrowolnymi ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi

W przypadkach gdy niani nie dotyczy obowiązek ubezpieczeń społecznych, może ona, na swój wniosek, zostać zgłoszona do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych. W takim przypadku obowiązkowe będzie ubezpieczenie wypadkowe. Osoby, które przystępują do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, nie podlegają ubezpieczeniu chorobowemu ani obowiązkowo, ani dobrowolnie.

Niania przystępująca do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych podlega tym ubezpieczeniom od dnia wskazanego we wniosku o objęcie ubezpieczeniami, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym został złożony wniosek.

Ubezpieczenia te ustają:

- od dnia wskazanego we wniosku o wyłączenie z tych ubezpieczeń, nie wcześniej jednak niż od dnia, w którym wniosek został złożony,
- od dnia ustania tytułu do tych ubezpieczeń.

5. Okresy podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym, a także wypadkowemu)

Obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, a także ubezpieczeniu wypadkowemu nianie podlegają od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia jej rozwiązania lub wygaśnięcia. Należy przy tym pamiętać, że niania sprawuje opiekę nad dziećmi w wieku od ukończenia 20 tygodnia życia do końca roku szkolnego, w którym dziecko ukończy 3 rok życia lub w przypadku, gdy niemożliwe lub utrudnione jest objęcie dziecka wychowaniem przedszkolnym – 4 rok życia.

6. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne

Jeżeli w umowie uaktywniającej odpłatność za jej wykonanie określono np. kwotowo albo w kwotowej stawce godzinowej, podstawę wymiaru składek **stanowi przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych**, osiągany z tytułu wykonywania umowy.

W przypadku natomiast gdy odpłatność ta została określona w innej formie (innej niż kwotowo, w kwotowej stawce godzinowej lub akorodowej albo prowizyjnie), podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne niani stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak od kwoty minimalnego wynagrodzenia.

Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest ograniczona w skali roku. Roczna podstawa wymiaru składek na te ubezpieczenia nie może być wyższa od kwoty odpowiadającej 30-krotności prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w gospodarce narodowej na dany rok kalendarzowy (w 2011 r. – 100 770 zł).

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe i wypadkowe stanowi podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Jeżeli zatem osoba podlegająca ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym od początku miesiąca do ubezpieczenia chorobowego przystąpi w trakcie tego miesiąca, nie zmniejsza się podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe. Jednak podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe nie może przekraczać miesięcznie 250% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w poprzednim kwartale. Kwotę tę ustala się miesięcznie, poczynając od trzeciego miesiąca kwartału kalendarzowego, na okres 3 miesięcy, na podstawie przeciętnego wynagrodzenia z poprzedniego kwartału.

7. Wysokość składek na ubezpieczenia społeczne

Wysokość składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe ustalona została w formie stóp procentowych. W przypadku poszczególnych ryzyk ubezpieczeniowych wynoszą one:

- na ubezpieczenie emerytalne – 19,52% podstawy wymiaru,
- na ubezpieczenia rentowe – 6% podstawy wymiaru,
- na ubezpieczenie chorobowe – 2,45% podstawy wymiaru,
- na ubezpieczenie wypadkowe – stopa procentowa składki jest zróżnicowana. Zasady jej ustalania reguluje ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych oraz odpowiednie akty wykonawcze do niej.

Stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe obowiązuje przez okres roku składkowego, tj. od 1 kwietnia danego roku do dnia 31 marca roku następnego. W przypadku płatników składek zgłaszających do ubezpieczenia wypadkowego w poprzednim roku kalendarzowym nie więcej niż 9 ubezpieczonych składka na to ubezpieczenie

od 1 kwietnia 2009 r. wynosi 1,67% podstawy jej wymiaru (tj. 50% najwyższej stopy procentowej składki na ubezpieczenie wypadkowe ustalonej na dany rok składkowy).

Biorąc pod uwagę to, że wysokość tej stopy podlega zmianom, przed rozpoczęciem każdego roku składkowego należy zawsze sprawdzić jej wysokość obowiązującą w danym roku. Informacje w tym zakresie publikowane są w serwisie internetowym www.zus.pl lub mogą być udostępniane w każdej terenowej jednostce organizacyjnej ZUS.

8. Zasady finansowania składek na ubezpieczenia społeczne

Podstawa wymiaru składek nie wyższa niż minimalne wynagrodzenie

Składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i wypadkowe nian – obliczone od podstawy, którą stanowi kwota nie wyższa niż kwota minimalnego wynagrodzenia za pracę – finansuje budżet państwa za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Składki są finansowane przez budżet państwa niezależnie od tego, czy niania podlega ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym obowiązkowo, czy dobrowolnie.

W przypadku gdy niania nie wykonuje pracy przez część miesiąca, z uwagi np. na pobieranie zasiłku chorobowego, w celu ustalenia kwoty, od której składki powinny zostać sfinansowane z budżetu państwa, należy dokonać proporcjonalnego pomniejszenia podstawy wymiaru składek.

W przypadku gdy rodzice zawrą w tym samym okresie umowy uaktywniające z kilkoma nianiami, składki z budżetu państwa będą finansowane przez budżet państwa jedynie za jedną z nich.

W sytuacji zawarcia następnej umowy o opiekę nad kolejnym dzieckiem tych samych rodziców składki będą finansowane przez budżet państwa przez cały okres sprawowania opieki nad dziećmi wynikający z ustawy, jednakże od podstawy nie wyższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych opłaca składki finansowane przez budżet państwa w przypadku, gdy spełnione są łącznie następujące **warunki**:

- niania została zgłoszona przez rodzica do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego,

- rodzice albo rodzic samotnie wychowujący dziecko:
 - **są zatrudnieni** (należy przez to rozumieć wykonywanie pracy na podstawie stosunku pracy, umowy o pracę nakładczą, ale również wykonywanie innych form aktywności zawodowej, np. posiadanie statusu funkcjonariusza, żołnierza zawodowego, sędziego, prokuratora, posła),
 - **świadczą usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej stanowiącej tytuł do ubezpieczeń społecznych** (chodzi o wszystkie umowy cywilnoprawne stanowiące tytuł do ubezpieczeń, tj. umowę agencyjną, umowę zlecenia albo inną umowę o świadczenie usług, do której, zgodnie z Kodeksem cywilnym, stosuje się przepisy dotyczące zlecenia),
 - **prowadzą pozarolniczą działalność**.

Powyższy warunek pozostaje spełniony również, gdy umowę uaktywniającą zawrze osoba współpracująca z osobą świadczącą usługi na podstawie umowy cywilnoprawnej lub z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność.

Zakład **nie będzie opłacał składek** na ubezpieczenia społeczne za nianie w przypadku, gdy jeden z rodziców przebywa na urlopie macierzyńskim, dodatkowym urlopie macierzyńskim, urlopie na warunkach urlopu macierzyńskiego, dodatkowym urlopie na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopie ojcowskim oraz urlopie wychowawczym. W świetle Kodeksu pracy stosunek pracy nie ulega w takich przypadkach rozwiązaniu, jednakże są to świadczenia/urlopy przyznawane w związku z koniecznością sprawowania opieki nad dzieckiem.

W przypadku utraty przez rodziców albo rodzica samotnie wychowującego dziecko zatrudnienia, zaprzestania świadczenia usług lub działalności, składki opłaca się przez okres 3 miesięcy od dnia zaistnienia tych przyczyn.

- dziecko nie jest umieszczone w żłobku, klubie dziecięcym oraz nie zostało objęte opieką sprawowaną przez dziennego opiekuna.

Ponadto Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie opłaca składek w przypadku, gdy:

- rodzic dziecka korzysta z ulgi na podstawie umowy aktywizacyjnej, o której mowa w art. 61c ust. 1 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w brzmieniu obowiązującym przed dniem 26 października 2007 r., z osobą bezrobotną w celu wykonywania pracy zarobkowej w gospodarstwie domowym lub
- umowa uaktywniająca została zawarta między nianią a osobami pełniącymi funkcję rodziny zastępczej zawodowej.

Kwota nadwyżki nad kwotę minimalnego wynagrodzenia

Składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe niani, od podstawy wymiaru składek stanowiącej kwotę nadwyżki nad kwotę minimalnego wynagrodzenia, są współfinansowane przez nianię i rodzica.

Niania i rodzic finansują w równych częściach składkę na ubezpieczenie emerytalne (po 9,76%).

Składkę na ubezpieczenia rentowe w wysokości 1,5% podstawy wymiaru finansuje niania, a w wysokości 4,5% podstawy wymiaru – rodzic.

Składkę na ubezpieczenie wypadkowe finansuje w całości rodzic.

Uwaga!

Składkę na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe niani, w każdym przypadku bez względu na to, czy podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne przekracza kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę czy nie, finansuje w całości z własnych środków niania, a opłaca do ZUS rodzic.

Składki są odprowadzane do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych przez płatnika składek, czyli rodzica.

Nianie spełniające warunki do podlegania ubezpieczeniom społecznym podlegają również obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego, w okresie od dnia oznaczonego w umowie jako dzień rozpoczęcia jej wykonywania do dnia jej rozwiązania lub wygaśnięcia¹.

1. Podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne niań stanowi przychód. Podstawę tę pomniejsza się o kwoty składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe oraz chorobowe finansowane przez nianie, potrącone przez płatników składek (rodziców) ze środków niani zgodnie z zasadami finansowania składek na ubezpieczenia społeczne.

Zatem podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne niani, która przystąpiła do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, od której składki finansowane są przez budżet państwa, stanowi kwota nie wyższa niż kwota minimalnego wynagrodzenia pomniejszona o kwotę składki na ubezpieczenie chorobowe (którą finansuje niania).

¹ Osoby nieposiadające obywatelstwa państwa członkowskiego UE lub państwa członkowskiego EFTA – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej podlegają obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu pod warunkiem, że przebywają na terytorium Polski na podstawie wizy w celu wykonywania pracy, zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony z wyłączeniem zezwolenia udzielonego na podstawie art. 53a ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (Dz.U. z 2006 r. nr 234, poz. 1694 z późn. zm.), zezwolenia na osiedlenie się, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnot Europejskich, zgody na pobyt tolerowany lub osoby, które uzyskały w Rzeczypospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą albo korzystające z ochrony czasowej na jej terytorium.

Natomiast rodzic odprowadza składki na ubezpieczenie zdrowotne niani, która przystąpiła do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego, od podstawy stanowiącej kwotę nadwyżki nad kwotą minimalnego wynagrodzenia, pomniejszonej o kwoty składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe finansowane przez nianię.

2. Wysokość składki na ubezpieczenie zdrowotne i zasady jej finansowania

Składka na ubezpieczenie zdrowotne jest dla wszystkich ubezpieczonych jednakowa i wynosi 9% podstawy wymiaru składek. Składka ta jest miesięczna i niepodzielna.

Składka na ubezpieczenie zdrowotne ustalona od podstawy wymiaru nie wyższej niż wysokość minimalnego wynagrodzenia jest opłacana przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych ze środków budżetu państwa. Składkę na ubezpieczenie zdrowotne ustaloną od podstawy wymiaru stanowiącej kwotę nadwyżki nad minimalne wynagrodzenie finansuje niania, natomiast oblicza, pobiera z dochodu niani i odprowadza płatnik, czyli rodzic.

Rozdział III.

**SKŁADKI NA FUNDUSZ PRACY,
FUNDUSZ GWARANTOWANYCH
ŚWIADCZEŃ PRACOWNICZYCH
ORAZ FUNDUSZ
EMERYTUR POMOSTOWYCH**

Za nianie nie opłaca się składek na Fundusz Pracy, na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych ani na Fundusz Emerytur Pomostowych.

1. Kody tytułu ubezpieczenia

Według art. 78 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3, w okresie 12 miesięcy od dnia jej ogłoszenia, płatnicy składek zobowiązani są do przekazywania dokumentów ubezpieczeniowych za nianie, o których mowa w art. 47a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w formie dokumentu pisemnego według ustalonego wzoru.

W stosunku do niań mają zastosowanie kody tytułu ubezpieczenia, rozpoczynające się cyframi:

04 30 – osoba sprawująca opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. nr 45, poz. 235 z późn. zm.), dla której podstawę wymiaru składek stanowi kwota nie wyższa niż wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę,

04 31 – osoba sprawująca opiekę nad dziećmi na podstawie umowy uaktywniającej w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. nr 45, poz. 235 z późn. zm.), dla której podstawę wymiaru składek stanowi nadwyżka ponad kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę.

W przypadku dokumentów rozliczeniowych składanych za nianie należy stosować następujące identyfikatory:

40 – dla deklaracji rozliczeniowej i imiennego raportu miesięcznego,

41-49 włącznie – dla deklaracji rozliczeniowej korygującej i imiennego raportu miesięcznego korygującego.

2. Zgłoszenie niani do ubezpieczeń

Niania powinna zostać zgłoszona do ubezpieczeń w ciągu 7 dni od dnia powstania obowiązku ubezpieczeń, odpowiednio:

- do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego na druku ZUS ZUA,
- a jeśli podlega tylko ubezpieczeniu zdrowotnemu – na druku ZUS ZZA.

W zgłoszeniu należy podawać wyłącznie kod tytułu ubezpieczenia rozpoczynający się cyframi **04 30** (a więc również w przypadku, gdy podstawa wymiaru składek jest wyższa niż minimalne wynagrodzenie).

Z kodu tytułu rozpoczynającego się cyframi **04 31** płatnik korzysta wyłącznie w imiennych raportach miesięcznych, gdy rozlicza składki niepodlegające finansowaniu z budżetu państwa (tj. od podstawy wymiaru składek będącej nadwyżką ponad kwotę minimalnego wynagrodzenia).

Jeżeli niania nie spełnia warunków do finansowania za nią składek ze środków budżetu państwa, powinna zostać zgłoszona do ubezpieczeń na zasadach ogólnych, dotyczących zleceniobiorców. W takim przypadku nie może być stosowany kod tytułu rozpoczynający się cyframi 04 30.

3. Zgłoszenie jednego z rodziców jako płatnika składek

Przy zgłaszaniu niani do ubezpieczeń jeden z rodziców powinien się zgłosić jako płatnik składek, na druku ZUS ZFA. Zgłoszenie to jest konieczne, aby możliwe było prawidłowe ewidencjonowanie danych niezbędnych do rozliczenia należnych za nianię składek. Oczywiście zgłoszenie to należy złożyć tylko w przypadku, gdy rodzic nie jest już zarejestrowany jako płatnik składek, np. ze względu na opłacanie składek za innych ubezpieczonych lub na własne ubezpieczenia.

4. Rozliczanie składek za nianię

Płatnik składek zobowiązany jest do sporządzania i przekazywania do Zakładu dokumentów rozliczeniowych za nianię w terminie do 15 dnia miesiąca za miesiąc poprzedni. Składki należy rozliczać w de-

klaracji rozliczeniowej ZUS DRA oraz załączonych do niej odpowiednio imiennych raportach miesięcznych ZUS RCA lub ZUS RZA.

W przypadku gdy podstawa wymiaru składek niani jest wyższa niż minimalne wynagrodzenie, należy złożyć wraz z deklaracją rozliczeniową odpowiednio dwa raporty ZUS RCA lub ZUS RZA:

- z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30, z rozliczonymi składkami od podstawy wymiaru nieprzekraczającej kwoty minimalnego wynagrodzenia oraz
- z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 31, z rozliczonymi składkami od podstawy wymiaru składek będącej kwotą nadwyżki ponad kwotę minimalnego wynagrodzenia.

Budżet państwa sfinansuje tylko składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe i zdrowotne obliczone od podstawy wymiaru nieprzekraczającej kwoty minimalnego wynagrodzenia, a więc wykazane w raportach z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30, natomiast składki na te ubezpieczenia rozliczone od nadwyżki ponad kwotę minimalnego wynagrodzenia oraz składki na ubezpieczenie chorobowe opłaca płatnik składek na zasadach ogólnych.

Przykład 1

W listopadzie 2011 r. niania podlegająca ubezpieczeniom społecznym i ubezpieczeniu zdrowotnemu osiągnęła przychód 1850 zł.

Płatnik składek powinien złożyć następujące dokumenty rozliczeniowe:

- imienny raport ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30 i z podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne 1386 zł,
- imienny raport ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 31 i podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne 464 zł,
- deklarację rozliczeniową ZUS DRA z identyfikatorem 40 11 2011, w której rozliczone zostaną składki podlegające finansowaniu ze środków budżetu państwa (za wyjątkiem składki na ubezpieczenie wypadkowe, która jest wykazywana tylko w imiennym raporcie ZUS RCA z kodem rozpoczynającym się cyframi 04 30) oraz opłacane przez płatnika składek.

Przykład 2

Niania podlegająca tylko ubezpieczeniu zdrowotnemu za listopad 2011 r. osiągnęła przychód 1100 zł.

Płatnik składek powinien złożyć następujące dokumenty rozliczeniowe:

- *imienny raport ZUS RZA z podstawą wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne 1100 zł i z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30,*
- *deklarację rozliczeniową ZUS DRA z identyfikatorem dokumentu 40 11 2011, w której rozliczona zostanie składka na ubezpieczenie zdrowotne podlegająca sfinansowaniu przez budżet państwa.*

Przykład 3

Niania w październiku 2011 r. uzyskała przychód w wysokości 1386 zł. Od 1 października 2011 r. podlega ona ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i zdrowotnemu.

Za październik 2011 r. płatnik składek powinien sporządzić i przekazać do ZUS:

- *imienny raport ZUS RCA oznaczony identyfikatorem 40 10 2011, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30, w którym powinny zostać wykazane składki na te ubezpieczenia obliczone od podstawy ich wymiaru w wysokości 1386 zł,*
- *deklarację rozliczeniową oznaczoną identyfikatorem 40 10 2011, z rozliczonymi składkami w polach przeznaczonych do wykazania składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne podlegających finansowaniu ze środków budżetu państwa; składka na ubezpieczenie wypadkowe podlegająca finansowaniu ze środków budżetu państwa jest natomiast wykazywana tylko w imiennym raporcie ZUS RCA z kodem tytułu rozpoczynającym się cyframi 04 30 (nie wykazuje się jej w deklaracji rozliczeniowej).*

Przykład 4

Niania podlega obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i zdrowotnemu oraz dobrowolnie chorobowemu od 1 listopada 2011 r. W listopadzie niania osiągnęła przychód stanowiący podstawę wymiaru składek w wysokości 1386 zł.

Za listopad 2011 r. płatnik składek powinien sporządzić i przekazać do ZUS:

- *imienny raport ZUS RCA z identyfikatorem 40 11 2011, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30, w którym powinny być wykazane podstawy wymiaru składek na:*
 - *ubezpieczenia społeczne – w kwocie 1386 zł,*
 - *na ubezpieczenie zdrowotne – w kwocie 1352,04 zł (1386 zł – 33,96 zł, tj. kwota składki na ubezpieczenie chorobowe),*

- deklarację rozliczeniową oznaczoną identyfikatorem 40 11 2011, z rozliczonymi składkami na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne, zgodnie z zasadami przedstawionymi w przykładzie 3, oraz na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe podlegające finansowaniu ze środków ubezpieczonego i opłacane przez płatnika.

Przykład 5

Niania podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu i zdrowotnemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu od 1 listopada 2011 r. W listopadzie osiągnęła przychód stanowiący podstawę wymiaru składek w wysokości 1500 zł.

Za listopad 2011 r. płatnik składek powinien sporządzić i przekazać do ZUS:

- imienny raport ZUS RCA oznaczony identyfikatorem 40 11 2011, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30, w którym powinny zostać wykazane podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w kwocie 1386 zł, a na ubezpieczenie zdrowotne w kwocie 1352,04 zł ($1386 \text{ zł} - 33,96 \text{ zł}$, tj. składka na ubezpieczenie chorobowe),
- imienny raport ZUS RCA oznaczony identyfikatorem 40 11 2011, z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 31, w którym powinny być wykazane podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w kwocie 114 zł ($1500 \text{ zł} - 1386 \text{ zł}$), a na ubezpieczenie zdrowotne podstawa wymiaru w kwocie 98,37 zł ($114 \text{ zł} - 15,63 \text{ zł}$, tj. składki na ubezpieczenia społeczne finansowane przez nianię), ustalone w następujący sposób:
 - $114 \text{ zł} \times 9,76\% = 11,13 \text{ zł}$ – składka na ubezpieczenie emerytalne finansowana przez nianię,
 - $114 \text{ zł} \times 1,5\% = 1,71 \text{ zł}$ – składka na ubezpieczenia rentowe finansowana przez nianię,
 - $114 \text{ zł} \times 2,45\% = 2,79 \text{ zł}$ – składka na ubezpieczenie chorobowe finansowana przez nianię, $11,13 \text{ zł} + 1,71 \text{ zł} + 2,79 \text{ zł} = 15,63 \text{ zł}$,
- deklarację rozliczeniową z wykazanymi składkami na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i zdrowotne w polach składek podlegających finansowaniu ze środków budżetu państwa (z raportu ZUS RCA z kodem tytułu rozpoczynającym się cyframi 04 30) oraz składki na ubezpieczenia społeczne i na ubezpieczenie zdrowotne opłacane przez płatnika (z raportu ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 30 – składka na dobrowolne ubezpieczenie chorobowe oraz

składki rozliczone w raporcie ZUS RCA z kodem tytułu ubezpieczenia rozpoczynającym się cyframi 04 31).

5. Opłacanie składek przez płatnika (rodzica)

Jeżeli płatnik składek jest zobowiązany do opłacania składek za nianię, powinien dokonywać wpłat na wskazane przez Zakład rachunki bankowe odrębnymi wpłatami, w podziale na:

- ubezpieczenia społeczne (nr konta: **83 1010 1023 0000 2613 9510 0000**),
- ubezpieczenie zdrowotne (nr konta: **78 1010 1023 0000 2613 9520 0000**).

Składki za dany miesiąc należy opłacać w terminie do 15 dnia następnego miesiąca.

6. Zwolnienie z obowiązku składania dokumentów rozliczeniowych

W świetle nowego brzmienia art. 47 ust. 2f ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych płatnik składek zgłaszający do ubezpieczenia wyłącznie osobę świadczącą pracę na podstawie umowy uaktywniającej jest zwolniony z obowiązku składania deklaracji rozliczeniowej oraz imiennych raportów miesięcznych za kolejny miesiąc, jeżeli w ostatnio złożonej deklaracji rozliczeniowej zadeklarował do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne – kwotę w wysokości nie wyższej niż minimalne wynagrodzenie. Zwolnienie to ma miejsce również, gdy zmiana w stosunku do miesiąca poprzedniego jest spowodowana wyłącznie zmianą minimalnego wynagrodzenia (art. 47 ust. 2c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

Oznacza to, że płatnik składek będzie zwolniony z obowiązku comiesięcznego składania dokumentów rozliczeniowych za nianię w przypadku spełnienia łącznie następujących warunków:

- za poprzedni miesiąc (np. za październik 2011 r.) złożył komplet dokumentów rozliczeniowych z rozliczonymi składkami za pełny miesiąc, od podstawy wymiaru składek nie wyższej niż kwota odpowiadająca minimalnemu wynagrodzeniu,
- komplet złożonych dokumentów rozliczeniowych składał się łącznie z deklaracji rozliczeniowej ZUS DRA oraz odpowiednio raportu imiennego ZUS RCA lub ZUS RZA (z kodem tytułu rozpo-

czynającym się cyframi 04 30) i nie będzie zawierał raportu imiennego ZUS RSA.

Na podstawie złożonego kompletu dokumentów rozliczeniowych będą tworzone dokumenty rozliczeniowe za kolejne miesiące.

W przypadku wystąpienia w kolejnym miesiącu zmian w stosunku do danych wykazanych w złożonych dokumentach rozliczeniowych płatnik składek zobowiązany jest do złożenia poprawnie wypełnionych dokumentów rozliczeniowych.

Uwaga!

W przypadku zmiany wysokości minimalnego wynagrodzenia Zakład utworzy dokumenty za nianię, pod warunkiem, że nowa kwota minimalnego wynagrodzenia nie będzie niższa od dotychczas obowiązującej.

W przypadku gdy nowo ogłoszone minimalne wynagrodzenie ulegnie zwiększeniu, dokumenty będą nadal tworzone z podstawą wymiaru składek w wysokości odpowiadającej wykazanej w zestawie dokumentów rozliczeniowych złożonych przez płatnika.

7. Wyrejestrowanie niani z ubezpieczeń

Płatnik składek zobowiązany jest do wyrejestrowania niani z ubezpieczeń na druku ZUS ZWUA w ciągu 7 dni od dnia rozwiązania lub wygaśnięcia zawartej z nią umowy. Jako datę wyrejestrowania należy podać następny dzień po dniu rozwiązania lub wygaśnięcia umowy zawartej z nianią.

W przypadku utraty zatrudnienia, zaprzestania świadczenia usług na podstawie umowy cywilnoprawnej stanowiącej tytuł do ubezpieczeń społecznych, zaprzestania prowadzenia pozarolniczej działalności przez jednego z rodziców lub rodzica samotnie wychowującego dziecko w wieku do lat 3, składki są nadal opłacane jeszcze przez okres 3 miesięcy od dnia zaistnienia wymienionych wyżej przyczyn. Tym samym płatnik składek zobowiązany jest do złożenia wyrejestrowania niani z ubezpieczeń w ciągu 7 dni od dnia następnego po upływie tego okresu. Jako datę wyrejestrowania należy podać dzień następny po upływie 3 miesięcy od dnia zaistnienia przyczyn wskazanych wyżej.

Jeżeli rodzic, po wyrejestrowaniu niani z ubezpieczeń, przestaje być płatnikiem składek, powinien złożyć druk ZUS ZWPA.

Dodatkowe informacje dotyczące zasad podlegania ubezpieczeniom społecznym oraz pomoc w wypełnianiu dokumentów ubezpieczeniowych można uzyskać w każdej placówce terenowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

Ponadto na stronie internetowej ZUS, pod adresem **www.zus.pl**, dostępne są poradniki dla płatników składek dotyczące ogólnych zasad wypełniania dokumentów, zasad korygowania dokumentów, a także wzory dokumentów ubezpieczeniowych – zarówno do wydruku, jak i wypełnienia.

Dostępna jest także informacja **Zgłoś nianię do ubezpieczeń**, a w jej ramach – **Nianie, krok po kroku – poradniki dla rodziców** z przykładowo wypełnionymi dokumentami ubezpieczeniowymi.

Zmieniamy się dla Ciebie

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt „Poprawa jakości usług świadczonych przez ZUS na rzecz przedsiębiorców”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.